

ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР УЗГОДЖЕННЯ Й ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА ЩОДО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВО РОЗВИНЕНИХ РЕГІОНІВ

Промисловий розвиток для таких регіонів України як Донецький виступає основою існування суспільства в довгостроковій перспективі. Донецький регіон по праву визнано найбільшим промисловим регіоном України, про що свідчать результати господарювання у до кризовому (2008 р.) періоді.

За обсягами валової продукції промисловості в 2010 р. Донецька область посіла перше місце (109261,1 млн. грн.), випереджуючи Дніпропетровську (91798,6 млн. грн.) і Запорізьку (46541,0 млн. грн.) області. Промисловість є першим серед виробничих секторів економіки Донецької області за рівнем використаних основних фондів, вартість яких в 2010 р. складала 83,2 млрд. грн. Частка сільського господарства в загальному обсягу інвестицій, вкладених у розвиток економіки регіону, досягла 3%.

За сучасних умов проблема полягає в розкритті взаємообумовленості і взаємозв'язку усіх галузей економіки, виділенні факторів що зумовлюють якісні зміни оптимізацію й погодженість соціально-економічних інтересів суспільства щодо потенціалу промислово розвинених регіонів під впливом інноваційного вектору розвитку.

Інноваційний потенціал соціально-економічної системи, як показує досвід розвинутих держав світу є особливим чинником, здатним, з одного боку, сприяти стійкому функціонуванню соціально-економічної системи, а, з іншого, – неефективність його використання може виступити значним гальмом розвитку, причиною існуючих і майбутніх серйозних соціально-економічних проблем, з якими зіткнулися країни південної Африки, Близького сходу, Апеннінського півострову.

В процесі проведених досліджень встановлено, що ринкова система управління інноваційним потенціалом підприємств повинна базуватися на концепції гармонізації соціально-економічних структуроутворюючих інтересів, які виступають головним важелем трансформаційних процесів, які цілком охопили економічну систему України.

Механізм реалізації соціально-економічних інтересів, їх узгодження і взаємодії викликає необхідність розвитку усвідомленої діяльності суб'єктів виробничих відносин, формування стимулюючих мотивів до високопродуктивної трудової діяльності для досягнення цілей і задоволення потреб учасників процесу промислового виробництва, власників земель і засобів виробництва, населення, буде ефективним, лише під впливом інноваційного вектору розвитку їх потенціалу.

Аналіз останніх досліджень, та зв'язок роботи з тематикою НДР. Проблематиці формування та розбудови механізмів узгодження й оптимізації соціально-економічних інтересів суспільства щодо потенціалу промислово розвинених регіонів під впливом інноваційного вектору розвитку на теренах України свої наукові пошуки присвятили М.Азаров, О.Азарян, Я.Берсуцький, С.Бушуев, О.Грязнов В.Забродский, П.Кизим, В.Ландик, М.Лепа, Ф.Ярошенко, О.Шубін [1-5; 7], однак проблема все ще має певну невирішеність, отже є актуальною та викликає науковий інтерес.

У даній роботі наведено результати отримані в рамках виконання науково-дослідної роботи за темою «Розробка теоретико-методичних засад функціонування, розвитку та управління інноваційним потенціалом регіону», за номером державної реєстрації – 0110U006871.

Метою даної роботи є дослідження стану й перспектив формування механізму узгодження й оптимізації соціально-економічних інтересів суспільства щодо потенціалу промислово розвинених регіонів під впливом інноваційного вектору.

Виклад основного матеріалу. Прогрес у промисловому секторі вітчизняної економіки зокрема, та суспільстві в цілому на нашу думку, що базується на висновках провідних вітчизняних вчених [1, 7], повинен супроводжуватися якісними змінами, виправленням глибоких структурних деформацій, прискоренням інноваційного відновлення виробничого потенціалу, відродженням і розвитком вітчизняного високотехнологічного і наукомісткого секторів економіки, що вже довели свою конкурентоспроможність в умовах подолання наслідків важкої і тривалої економічної кризи.

На основі проведеного нами дослідження, необхідно виділити основні вектори розвитку підприємств промислово розвинених регіонів, які забезпечать ефективне використання та напрями відтворення їх інноваційного потенціалу: модернізація та технічне переоснащення основної частини

виробничих потужностей; підвищення технологічного рівня виробництва, поширення рівня експорту за рахунок випуску високотехнологічної продукції; підвищення рівня трудового потенціалу за рахунок ліквідації непродуктивного використання трудових ресурсів, утримання надлишкових трудових ресурсів, схованого безробіття в різних проявах та формах; зменшення матеріалоемності продукції і впровадження ресурсозберігаючих, безвідходних та маловідходних технологій з метою підвищення рівня виробництва конкурентоспроможної продукції.

До формування складу носіїв соціально-економічних інтересів в промисловому виробництві нами пропонується якісно новий підхід, що передбачає виділення:

– на рівні промислового підприємства – власників засобів виробництва (землі і майна), найманих працівників і підприємців-орендарів;

– на рівні АПК – підприємств агросервісу, сільгоспвиробників, підприємств, що перероблюють, торгівельних організацій тощо. Держава повинна створювати умови для організації ефективного виробництва і через систему відповідних економічних важелів задовольняти свої власні інтереси.

Вимоги до узгодження соціально-економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності визначають рівень оптимізації цих інтересів, що впливає на економічну ефективність і соціальну стійкість підприємств, де вони «зіштовхуються» [6].

Гармонізація соціально-економічних інтересів учасників процесу відтворення під впливом інноваційного вектору розвитку наявного потенціалу, досягається відповідним рівнем їх оптимізації. За рівнем оптимізації соціально-економічних інтересів підприємства промислово розвинених регіонів запропоновано поділяти на групи представлені за допомогою графу (рис. 1).

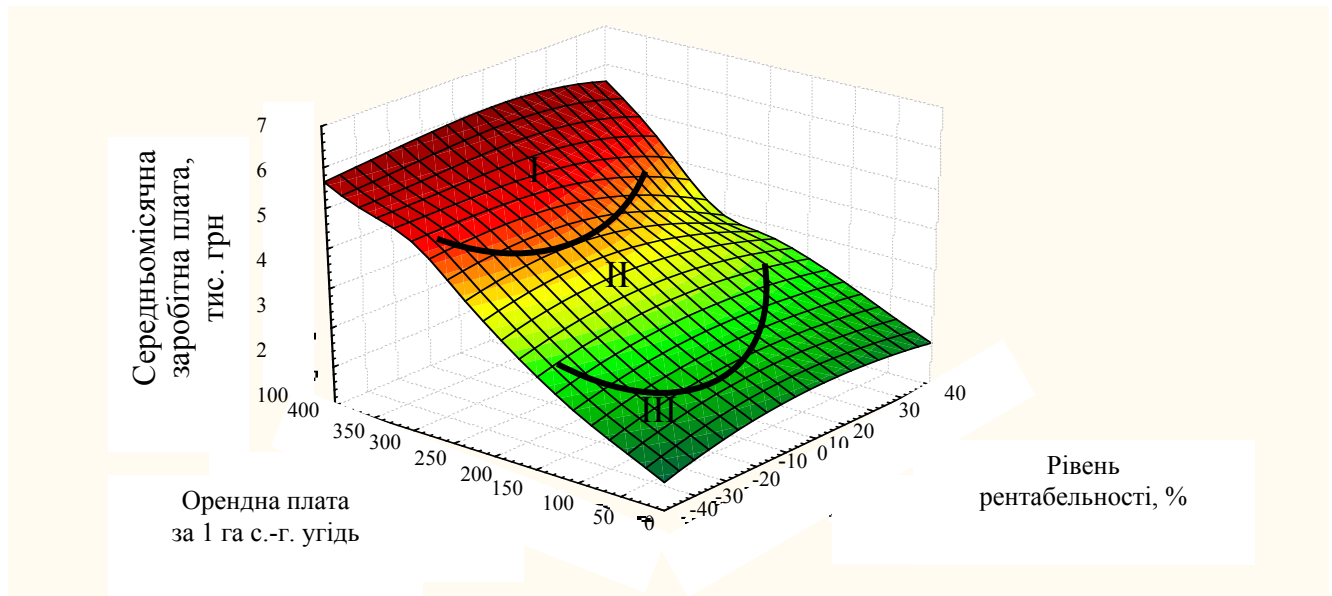

Рис. 1. Граф оптимізації соціально-економічних інтересів на рівні підприємств промислово розвинених регіонів

I сектор – підприємства з максимальним рівнем гармонізації соціально-економічних інтересів. У даному випадку власник, керівник і найманий працівник ототоженні, і, досягається максимальний рівень оптимізації інтересів суб'єктів ринку. Такий варіант характерний для сільськогосподарських виробничих кооперативів.

II сектор – підприємства із середнім рівнем оптимізації соціально-економічних інтересів, що характерно для агроформувань, створених у формі товариств.

III сектор – підприємства з мінімальним рівнем оптимізації соціально-економічних інтересів, що відрізняються незбалансованістю інтересів різних суб'єктів у рамках одного підприємства. Економічна ефективність господарської діяльності підприємств, де спостерігається подібна ситуація, дуже низька, а тому таке підприємство в сучасних умовах і в перспективі не життєздатне. Оптимізація соціально-економічних інтересів виступає одним з основних факторів підвищення ефективності системи управління суб'єктами господарювання.

Як зазначалося вище, соціально-економічні інтереси учасників ринку постійно «зіштовхуються» в процесі виробництва і тому треба їх узгодити, щоб взагалі не розвалити

виробничу систему і мотивувати їх носіїв до ефективної, високопродуктивної праці. Таким чином, кожний з носіїв інтересів зацікавлений в підвищенні рівня «виразника» своїх власних інтересів.

Наступним етапом є розробка математичної моделі, яку в структурному вигляді можна визначити у наступний спосіб :

$$F(x) = \sum_{j=N} c_j x_j \rightarrow \max, \quad (1)$$

де x_j – пошукове значення j -ї змінної, яке означає галузь господарства або вид діяльності;

c_j – оцінка j -ї змінної, яка відповідає прийнятому критерію оптимальності;

N – кількість змінних, які означають всі галузі господарства.

Основними обмеженнями цієї моделі будуть:

$$P(x) \rightarrow \max; Zp(x) \rightarrow \max; Op(x) \rightarrow \max; Cp(x) \rightarrow \min, \quad (2)$$

де $P(x)$ – прибуток підприємства,

$Zp(x)$ – середньомісячна заробітна плата,

$Op(x)$ – розмір орендної плати на 1 га земель,

$Cp(x)$ – собівартість продукції.

При наступних умовах: оптимальний план повинен виходити із наявності ресурсного потенціалу:

$$\sum_{j \in N} a_{ij} x_j \leq b_i \quad (i \in M), \quad (3)$$

де a_{ij} – коефіцієнт витрат i -го виду ресурсів або продукції в розрахунку на одиницю j -ї змінної величини;

b_i – обсяг наявності ресурсів;

M – кількість змінних, які означають всі види ресурсів.

Представлена модель за незначного коригування може бути використана для підприємств будь-яких організаційно-правових форм.

На рівні потенціалу підприємств промислово розвинених регіонів одним з основних «узгоджувачів» соціально-економічних інтересів виступає ціна. На підставі проведеного аналізу пропонується система узгодження соціально-економічних інтересів на рівні окремих системоутворюючих підприємств регіону (рис. 2) з використанням принципу оптимізації інтересів виробника і споживача.

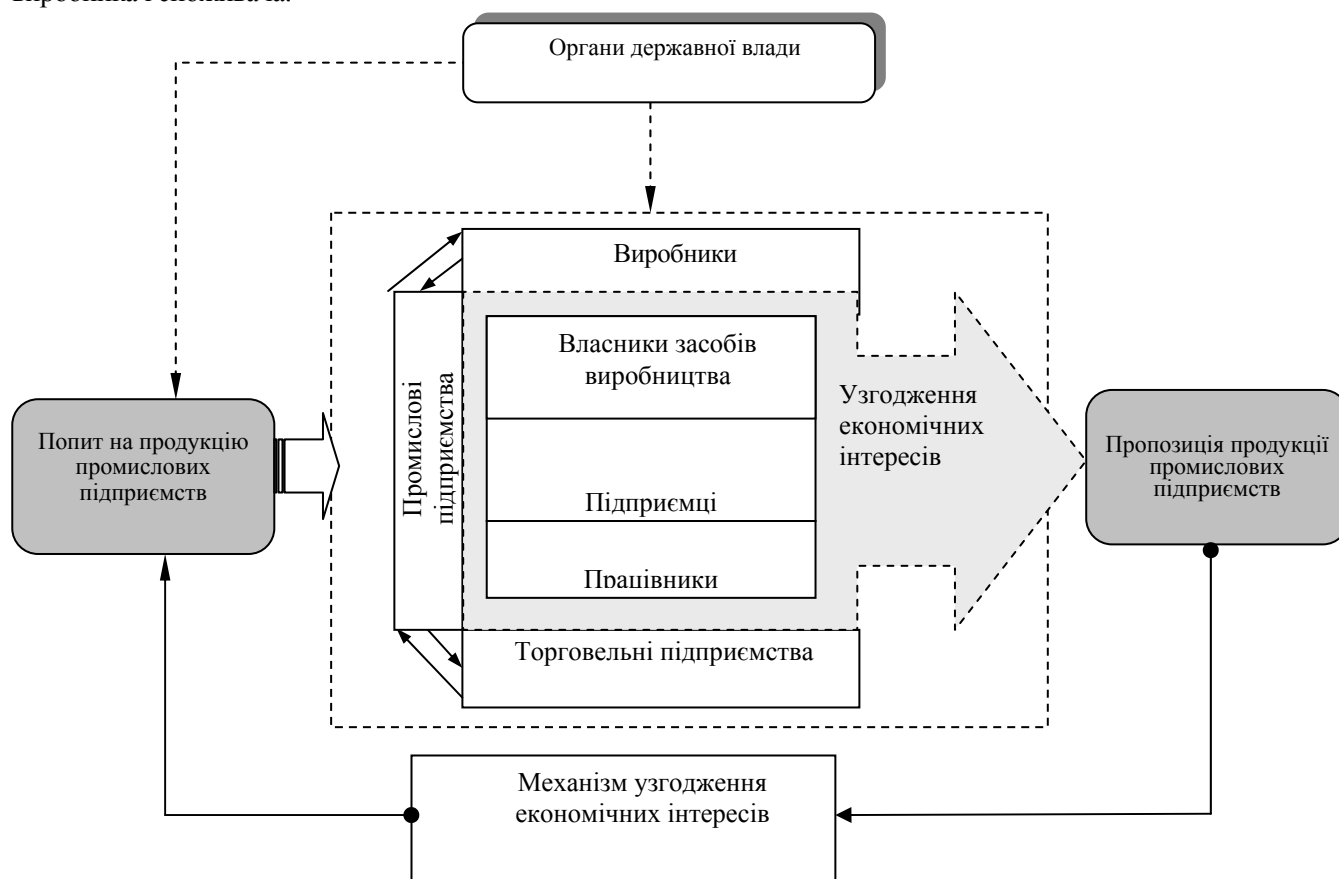

Рис. 2. Механізм оптимізації соціально-економічних інтересів в процесі відтворення

На рівні промислового комплексу одним з основних «узгоджувачів» соціально-економічних інтересів виступає ціна. За результатами аналізу встановлена недосконалість механізму ціноутворення, який нехтує, насамперед, інтересами виробників, а тому проблема пошуку оптимальної моделі ціноутворення в період подальшої трансформації соціально-економічної системи становить найбільший інтерес.

Аналіз зміни систем ціноутворення [6], за період 1980-2010 рр., дозволив виділити наступні принципи розробки ціни на промислову продукцію на основі планового, витратного, інфляційного та ринкового підходів.

Ціноутворення та підтримка доходів вітчизняних товаровиробників орієнтовані на забезпечення відтворення виробництва інноваційної продукції на основі впровадження заставних цін (цін підтримки), регулювання доходів через систему державних дотацій і субсидій. Причому, заставні ціни відшкодовують середньогалузеві нормативні витрати і забезпечують мінімальний прибуток, достатній для розширеного відтворення.

На наш погляд, з подальшим розвитком ринкового механізму в системі ціноутворення на промислові товари додатково повинні бути враховані наступні галузеві особливості:

- інноваційний характер виробництва, що вимагає відносної стабільності цін і врахування не стільки співвідношення «попит-пропозиція», скільки середньогалузевої собівартості продукції через систему адресних бюджетних асигнувань;

- відсутність цінової еластичності попиту на продукцію промислових підприємств, що унеможливує вплив окремих товаровиробників на ринкову ціну.

Ефективність функціонування промисловості на регіональному рівні значною мірою залежить від системи соціально-економічних відносин а також ступеня узгодження інтересів між товаровиробниками, власниками засобів виробництва і державою.

Основи підприємництва, на які орієнтуються підприємства в сучасних умовах у процесі господарської діяльності, виступають першопричиною протиріч між їх соціально-економічними інтересами.

Протиріччя, головним чином, виявляються на стиках інтересів, коли підприємства вступають в соціально-економічні відносини з приводу придбання засобів виробництва і реалізації своєї продукції під впливом інноваційного вектору використання наявного потенціалу.

«Виробництво – збереження – переробка – реалізація – споживання» є ланками одного ланцюжка, тому неможливо домогтися прибутковості однієї з них при збитковості інших.

Зниження податкової складової ціни за допомогою зниження мультиплікативного ефекту податку на додану вартість приведе до підвищення платоспроможного попиту й оптимізації соціально-економічних інтересів учасників промислового виробництва на засадах підвищення ефективності використання наявного потенціалу під впливом інноваційного вектору розвитку.

Стосовно продовольчої продукції, на нашу думку, для забезпечення продовольчої безпеки, стримування інфляції, зняття соціально-політичного напруження доцільно зменшити ставку оподаткування на продукти харчування, застосовувати диференційований підхід до оподаткування сільгоспвиробників та підприємства переробного сектору економіки.

Для ринку сільськогосподарської продукції характерна невисока еластичність попиту. В ситуації, коли пропозиція сільськогосподарської продукції перевищує попит, встановлюються ринкові ціни, що не дають можливості багатьом господарствам забезпечити навіть просте беззбиткове виробництво, що є неприродним для країни з одним з найпередових земельних потенціалів в світі, до речі який використовується вкрай неефективно.

Особливо варто зупинитися на складному питанні участі держави в регулюванні цін на сільськогосподарську продукцію. Державне регулювання сільського господарства для європейських країн явище не випадкове, оскільки ефективність агропромислового комплексу – незмінна передумова процвітання всього суспільства.

В межах державного регулювання вирішуються різні завдання: підтримка цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників, цілеспрямоване формування належних умов збуту і виробництва, ресурсне збереження, природоохоронна діяльність, соціальна підтримка виробників і інфраструктурна політика щодо сільської місцевості. Відповідно застосовується і різноманітний арсенал методів і засобів впливу на ефективність використання потенціалу в цілому, та її інноваційної складової зокрема [6].

В усіх розвинутих країнах держава не диктує ринку ціни і безпосередньо не втручається в їхнє формування. Це здійснюється за допомогою таких елементів ринкового механізму, як збалансоване співвідношення попиту та пропозиції, конкуренції і т.д. В аграрному секторі об'єктом регулювання

держави є продовольчий ринок, тоді як ринкові ціни виступають лише вихідною умовою для його регулювання. Надалі держава за допомогою різних дотацій, компенсацій створює соціально-економічні умови для розвитку сільського господарства в необхідних обсягах і структурі. Вона компенсує сільськогосподарським товаровиробникам відхилення ринкової ціни від такої, яка б забезпечила виробнику необхідний рівень рентабельності, тобто держава виправляє неможливість ринку сформувати для сільськогосподарських товаровиробників «нормальну» ціну здатну задовольнити як споживача так й виробника.

В країнах з ринковою економікою сформована складна система ціноутворення. Державою створюються спеціальні адміністративно-правові механізми, що, з одного боку, аналізують співвідношення і рівні цін, а з іншого боку – впливають на процеси внутрішнього ціноутворення.

Під впливом державного контролю за цінами в цих країнах знаходиться до 50 % продукції. Так, у Японії державою регулюється 20 % споживчих цін, у Швейцарії в законодавчому порядку регулюються ціни майже на 50 % обсягу товарної продукції [6].

В країнах Європейського Союзу нагляд за цінами на ринку здійснюється на переважну більшість сільськогосподарської продукції (від 88 до 97% по різних країнах). У границях ЄС на наднаціональному рівні встановлюється до 15% цін [6].

За сучасних умов ціноутворення в розвинутих країнах виступає результатом синтезу ринкового формування цін і державного регулювання, певним синтезованим індикатором використання наявного потенціалу.

Україні необхідно запозичити досвід розвинутих країн Західної Європи, що постійно проводять політику підтримки цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників. Цим самим вони гарантують продовольчу безпеку і вирішують питання соціального захисту населення.

Погодження й оптимізація соціально-економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності повинна бути досягнута за всіма напрямками, де ці інтереси зіштовхуються.

Підґрунтям оптимізаційних аспектів у контексті що розглядається виступає інноваційна складова потенціалу яким володіє промислова система регіонального рівня. Це дозволить стимулювати підприємства до ефективного господарювання, мотивувати власників засобів виробництва й земельних ресурсів до розумного розпорядження своєю власністю та її відтворення і збільшити ефективність управління соціально-економічними відносинами власності на засадах вдалого використання інноваційного потенціалу.

Основною особливістю ринкового механізму ціноутворення, як важеля соціально-економічного добробуту є об'єднання ринкового ціноутворення з державним регулюванням і посиленням антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси і послуги, що використовуються товаровиробниками.

Література

1. Азаров Н.Я. Инновационные механизмы управления программами развития: [монография] / Н.Я. Азаров, Ф.А. Ярошенко, С.Д. Бушуев. – К.: «Саммит – книга», 2011. – 528 с.
2. Антикризисный менеджмент / Под ред. проф. А.Г. Грязнова. – М.: Ассоциация авторов издателей «Тандем», 1999. – 368 с.
3. Берсуцкий Я.Г. Принятие решений в управлении экономическими объектами: методы и модели / Я.Г. Берсуцкий, Н.Н. Лепа, А.Я. Берсуцкий и др. // НАН Украины. ИЭП. — Донецк: ООО «Юго-Восток Лтд», 2002. – 276 с.
4. Забродский В.А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем / В.А. Забродский, П.А. Кизим. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 72 с.
5. Ландик В.И. Инновационная стратегия предприятия: проблемы и опыт их решения / В.И. Ландик. – К.: «Наукова думка», 2005. – 364 с.
6. Солоха Д.В. Методологічні основи управління сталим інноваційним розвитком потенціалу соціально-економічних систем регіону: [монографія] / Д.В. Солоха, М.В. Бандура, М.В. Савченко, В.В. Морева. – Донецьк, Ноулідж, 2011. – 431 с.
7. Шубін О.О. Потенціал регіону: вектори формування та використання: [монографія] / О.О. Шубін, М.В. Азарян, Д.В. Солоха, О.В. Белякова. – Донецьк., СПД Купріянов В.С., 2011. – 658 с.